

BİYOTEKNOLOJİNİN ARDINA BAKABİLMEK...

Şadi İdem

Jeremy Rifkin *Biyoteknoloji Yüzyılı* (1) adlı kitabında, henüz yaşamaya başladığımız biyoteknoloji çağının yaşam tanımımızdan varoluşun anlamına dek, insan, toplum ve doğa hakkındaki düşüncelerimizin ve algılarımızın, rönesans Avrupa'sında olduğu gibi kökten değişeceğini ileri sürer. Ve ekler; “*Genetik mühendisliği*” der Rifkin, “*en sevgi dolu umutlarımızı ve şiddetli isteklerimizi olduğu kadar en karanlık korku ve endişelerimizi de temsil ediyor.*” (2) Meseleye bu şekilde yaklaştığımızda, biyoteknolojiyi sadece ileri bir teknoloji türü olarak algılayıp tartışmanın kısırlığı gün gibi karşımıza dikiliverir.

Bu yüzden kanımca, biyoteknolojiyi eleştirirken biyoteknolojiyi doğuran toplumu ve ilişkileri de masaya yatırmalıyız. (3) Yanı sıra, biyoteknolojinin nasıl bir toplum ve dünya yaratacağını, yaratacağı olası sosyokültürel etkiler yanında psişik düzeydeki etkilerini de dikkatle irdelemeliyiz. Şüphesiz ki böyle bir yaklaşım biyoteknolojiyi sadece bir teknoloji türü olarak görmemeyi, onun ötesindeki dünyayı anlama isteğini ve çabasını da gerektirir. Bu, bir bakıma, insanların birbirleriyle ve doğanın geri kalanıyla hali hazırda kurduğu ilişkiyi anlama ve düşlediğimiz dünyayı kimlerle, hangi yolları kullanarak, nasıl bir ilişki tarzı oluşturarak kurmamız gerektiği üzerine bir tartışma çabasıdır da.

Bu yazıda biyoteknoloji daha çok “demokrasi” meselesi çerçevesinde ele alınmaya çalışılacaktır. Demokrasi ise insanların birbirleriyle ve doğanın geri kalanıyla kuracağı ilişkileri belirleme, seçme, yaşadığı ve yaşayacağı toplum ve dünya ile ilgili konularda doğrudan söz sahibi olma erki temelinde yükselen toplumsal, kültürel ve politik bir ilişki tarzı olarak algılanmaktadır.

Toprak çevirmelerinden yaşamın çitlenmesine...

16.yy Tudor dönemi İngiltere'sinde başlayan toprak çevirmeleriyle, önceden topluluğun ortak kullanımında olan geniş arazilerin halkın elinden alınıp teker teker özel mülkiyet alanı olarak tahsis edildiğini biliyoruz. Bu yolla daha önceleri ekilen topraklar, sanayi devriminin o dönemdeki motor gücü olmaya aday tekstil sanayiinin gereksindiği yünü temin etmek amacıyla otlaklara dönüştürüldü. O döneme dek ağırlıklı olarak çoğu kültürün temeli olan, insanları ve geleceği besleyip büyüten toprak, kullanım aracı olmaktan hızla uzaklaşıp değişim aracı haline dönüştü. Bu dönüşüm, kelimenin tam anlamıyla bir “devrim”di. Zira toprak çevirmelerinin insanlarda ve toplumsal, siyasi kurumlarda tetiklediği çoğu değişiklik, insanların kendileriyle ve toprakla (doğayla) olan ilişkilerini de yavaş yavaş ancak kökten bir şekilde değiştirmeye başladı. Her şeyin piyasada alınıp satılan mallara dönüştüğü, her şeye bir fiyatın biçildiği kapitalist ilişki tarzı her yeri, her şeyi istila etmeye başladı. Aslında bu, iktisadi ilişkinin toplumsal ilişkiler yumağına gömülü olduğu dönemlerin de tükenmekte olduğunun habercisiydi.

Özünü korusa da kapitalist ilişki tarzı giderek çok farklı biçimlerde toplumsal ve kültürel yapıları etkilemeye devam etti. Yakın döneme

Örneğin, Türkiye'de olduğu gibi bir çok ülkede hâlâ insanlar sofralarına ne tür gıdalar koyduklarını ve yedikleri yiyeceklerin GDO'lu olup olmadığını bilme hakkından yoksundur. Muazzam düzeylere ulaşan gücüyle biyoteknoloji şirketleri kullandığımız ilaçlardan, yediğimiz besinlere, seçme ve bilgilenme özgürlüğüne dek pek çok konuda yaşamı kontrol etmeye çalışmakta ve çoğu kez de bunu başarmaktadır.

ozalitlerini çevirdiğine tanık oluyoruz. Doğayı sermaye birikimi için kaynak deposu olarak gören endüstriyel kapitalizm zihniyetinin yerini, biyosferdeki virüslerden, bakterilere, tek hücrelilerden, hayvanlara ve bitkilerden insanlara kadar tüm canlıların hem kaynak hem de bizzat biyo-fabrika ya da biyo-reaktör olarak yeniden tasarlandığı bir zihniyet almakta.(4)

Kapitalist ilişkilerin, bedeni delip geçerek genlerimize ve ruhun derinliklerine nüfuz etmesi, insanın psişesine ve biyosfere yayılıp derinleşmesi yaşamın bütününü istila etmesine olanak sağlar. Bu kapitalizmin aç gözlülüğünün ve etik tanımaz tavrının doruk noktasıdır.

Ölümcül bir bilmecenin en önemli parçası: Biyoteknoloji

Kendilerine "yaşam bilimi şirketleri" denen ulusötesi şirketler bugün, biyoteknoloji sektörünü küresel-emperyal devletlerle ve Dünya Bankası, DTÖ, G8 gibi kapitalizmin küresel kurumlarıyla

dek, sadece basit bir iktisadi ilişkiden bahsetmek artık mümkün değildi. Adeta giderek tüm toplumsal, kültürel ve siyasi ilişkilerin iktisadileşmesiyle karşı karşıyaydık.

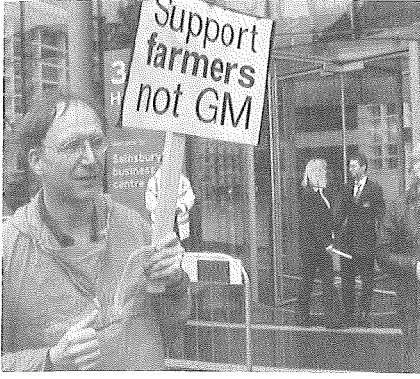
Bugün ise biyoteknolojiyle birlikte, hayvanların, bitkilerin ve hatta insan genlerinin patentleme yoluyla piyasada alınıp satılabilen metalara dönüştüğüne tanık oluyoruz. Bu aslında kapitalist ilişkinin yeni bir boyutunu ve yeni bir üretim biçimini; biyo-endüstriyel ilişki yumağını oluşturuyor. Toprak çevirmeleriyle başlayan ilişki tarzının toplumu, kültürü ve siyasi ilişkileri aşarak bugün, genlerimize dek biyosferdeki tüm yaşamın

el ele verip yönetmektedirler. Bir elin parmaklarının sayısını geçmeyen bu şirketler, gıdadan sağlığa temel insani gereksinimlerimizin hemen hemen tamamını kontrol etmeye çalışmaktadırlar.

Örneğin, 1999'da Monsanto, Syngenta, Aventis, Dow, Dupont küresel böcek öldürücü ilaç piyasasının %60'ını, ticari tohum piyasasının %23'ünü ve dünyadaki genetiği değiştirilmiş tohumların hemen hemen tamamını kontrol etmekteydi. Bu şirketler aynı zamanda ilaç sanayiinde önemli pazar paylarına sahiptirler(5). Ayrıca entelektüel mülkiyet anlaşmaları ve patent hakları da bu şirketlerin genetiği değiştirilmiş tohumlar ve bitkiler üzerindeki tekellerini oluşturan ve sağlamlaştıran diğer araçlardır. Bunun yanında yurttaşların temel hakkı olan "seçme" ve "bilgi edinme hakkı" bu şirketlerce gasp edilmektedir. Örneğin, Türkiye'de olduğu gibi bir çok ülkede hâlâ insanlar sofralarına ne tür gıdalar koyduklarını ve yedikleri yiyeceklerin GDO'lu olup olmadığını bilme hakkından yoksundur. Muazzam düzeylere ulaşan gücüyle biyoteknoloji şirketleri kullandığımız ilaçlardan, yediğimiz besinlere, seçme ve bilgilenme özgürlüğüne dek pek çok konuda yaşamı kontrol etmeye çalışmakta ve çoğu kez de bunu başarmaktadır.

Tabii ki bu şirketler tüm bunları tek başlarına yapmamaktalar. Bu şirketlerin ulusal ve ulusötesi kapitalist kurumlarla doğrudan organik bağları vardır. Örneğin Dünya Bankası (DB), Monsanto'nun araştırmalarını yeni transgenik tahıl üretimine yönelttiği 1980'li yıllarda biyoteknolojiyle ilgilenmeye başlamış ve 90'ların ortalarından itibaren ise zirai ilaç endüstrisiyle işbirliğini geliştirmiştir. Pestisid Eylem Ağı (PAN) adlı bir örgüt, 1997 ile 2000 yılları arasında onaylanmış 100'ü aşkın DB tarım projesini incelediğinde, bu projelerde çiftçilerin zirai ilaç kullanımlarının arttırılmasına ve üretimin yoğunlaştırılmasına odaklanıldığını tespit etmiştir. Ayrıca PAN, Dünya Bankası'nın Personel Değişimi Programıyla neredeyse tüm önde gelen pestisid şirketleriyle iş ortaklığı yaptığını da belirlemiştir.

Dünya Bankası bünyesinde oluşturulan personel

değişimi programı, Aventis, Novartis, ve Dow gibi biyoteknoloji devlerinin dahil olduğu 189 şirket, hükümet, üniversite

ve önde gelen tarım, eczacılık sanayi, petrol, madencilik, kerestecilik ve bankacılık gibi alanlardaki ulusötesi şirketlerden oluşan bir tür karşılıklı değişim ağıdır. 1990ların sonlarından bu yana biyoteknoloji şirketleri bu değişimlere çok aktif olarak katılmışlardır. Örneğin Aventis'in bir pazarlama analisti yaklaşık 4 yıl DB'nın çok etkili bir bölümü olan uluslararası kalkınma ve yeniden yapılandırma bankasında çalışmıştır. Dow şirketinin satış bölümünde çalışan biri Afrika ve Meksika'daki tarımsal girdilerle ilgili çalışmalara ve biyoteknoloji projelerine destek vermiştir. Şimdi adı Syngenta olan Novartis'in halkla ilişkiler bölümü başkanı DB'nın kırsal kalkınma ünitesinde sosyal yardım ve iletişim stratejileri konusunda bir yıl çalışmıştır. Bunun yanında DB çalışanları da Novartis ve Rhone Poulenc Agro (şimdi Bayer'in parçası) olan şirketlerde kendilerine mevki edinmişlerdir.(6) Bu örnekleri ABD başta olmak üzere bir çok devletin üst düzey bürokratları ile genişletmek mümkün. Örneğin; Birleşik Devlet Yüksek Mahkemesi eski hakimi Clarence Thomas aynı zamanda Monsanto'nun avukatlığını yapmıştır. Birleşik Devletler Tarım Bakanı Anne Veneman Monsanto'nun Calgene şirketinin yönetim kurulu üyesidir. Dünyaya ve Irak'lılara hiç de ırak olmayan bir isim Donald Rumsfeld, Monsanto'nun Searle adlı ilaç şirketinin yönetim kurulundadır. Ayrıca Birleşik Devletler Sağlık Bakanı Tommy Thompson Wisconsin valilik seçimleri sırasında yürüttüğü seçim kampanyası için Monsanto'dan 50 bin dolar yardım almıştır, vs...(7)

Yukarıda kolayca görülebileceği gibi biyoteknoloji sektörüyle, küresel kapitalizm

kurumları ve emperyal devletler arasında organik bir ilişki bulunmaktadır. "Büyü ya da öl" mantığıyla işleyen bu devasa biyo-endüstriyel mekanizmanın biyosferdeki biyoçeşitliliği yok ettiği, tüm bitki ve hayvanların (ve hatta yakın gelecekte insanların) genlerini patentleyerek birer metaya dönüştürdüğü, aslında yaşamı külliye piyasası kurallarına ve gereklerine göre yeniden ürettiği; doğası gereği biyosferi ve toplumları tarumar eden yok edici etkisi ve iktidarı muazzam merkezileştirici karakteri göz önüne alındığında, ölüm yönsemeli ve anti-demokratik bir mekanizmayla karşı karşıya olduğumuzu görürüz.

Genetik mühendisliğinden sosyal mühendisliğe...

Biyoteknoloji ve genetik mühendisliğinin toplumsal, siyasi ve psikik yapılarda ne gibi etkiler yaratabileceğini söylemek, çevre ve sağlık üzerine etkilerini dillendirmekten çok daha zor olsa gerek. Ancak yine de biyoteknolojinin doğası gereği sosyopsişik ve siyasi açıdan yaratabileceği olası etkilerini ve nasıl bir dünya yaratabileceğini tartışmamız gerektiğini düşünüyorum. Zira biyoteknolojinin ve genetik mühendisliğinin insanların birbirleriyle ve doğanın geri kalanıyla kuracağı ilişki tarzını derinden etkileyebileceğini iddia etmek abartı olmayacaktır. O yüzden yazımın bu bölümünde, ağırlıklı olarak "demokrasi" bağlamında biyoteknoloji ve gen mühendisliğinin yaratabileceği olası sosyopsişik ve siyasi etkileri, genel hatlarıyla ele almaya çalışacağım.

DNA sarmalının ve genlerin keşfiyle birlikte, çoğu bilim adamı yaşamın temeli olarak genleri göstermiştir. Hastalıklarımızdan, sosyal davranışlarımıza, kültürel farklılığımızdan bireysel özelliklerimize dek her şey genler ile açıklanmaya çalışılmıştır. Aslında bu yaklaşım kaba bir sosyobiyojik yaklaşım ile malüldür.

Yaşamın kendisinin genlerden oluştuğuna bir kez inandığımızda, ön görülemez bir "özcü" yaklaşımın bataklığına saplanmamız an meselesidir. Artık toplumsal, iktisadi, siyasi ve tabii ki kişisel özelliklerimizle ilgili her şeyi genlerle açıklamaya başlarız. Zenginle fakir arasındaki giderek derinleşen gelir uçurumunu,

... biyoteknoloji ve genetik mühendisliğinin var olan sorunların toplumsal kökeninin üstünü yaldızlı bir peçeyle örttüğünü görüyoruz.

önünde konuşma zaafımızdan, önder ruhlu oluşumuza, pısrırlığımızı dek tüm kişilik özelliklerimiz ile doğar ve yaşarız. Zira tüm bu özellikler genlerimiz tarafından kodlanmıştır ve değiştirilemez özelliklerimizdir. Bu özcü yaklaşım bizi doğrudan "sosyal darwinizm" alanına sokar. "Güçlü" ve "nitelikli" olarak kabul edilen kişisel özelliklere göre insanlar "daha insan" olanlar ve olmayanlar olarak sınıflandırılabilir. Aynı şekilde öjenik toplum tahayyülleri yeniden, ancak bu kez daha farklı şekillerde gün yüzüne çıkabilecektir.¹

Olaya bu bakış açısıyla yaklaştığımızda, biyoteknoloji ve genetik mühendisliğinin var olan sorunların toplumsal kökeninin üstünü yaldızlı bir peçeyle örttüğünü görüyoruz. Böyle bir yaklaşım, bir yandan yaşadığımız sosyal ve iktisadi adaletsizliğiyle, tahakküm ilişkileri ve hiyerarşik (sıradüzensel) yapılanmalarıyla kapitalizmi, her türlü baskıcı rejimi ve sömürü sistemini meşrulaştırırken; öte yandan daha adaletli, daha demokratik ve daha özgürlükçü bir dünya yaratmak için çabalama iradesinin de önünde engel oluşturabilir.

"Her şeyi kapsayan" bir açıklama modeli olarak genetik mühendisliği, her sorunu çözen "mucize" çözümleriyle sosyal mühendisliğin ikiz kardeşidir. Bu iki yaklaşım etle tırnak gibidir. Sorunu genetik hatalara bağlarsanız çözüm de

¹ Bir yandan zenginlerle yoksullar arasındaki gelir adaletsizliği ve sosyal adaletsizlik artarken, öte yandan ekolojik felaketlerin daha hayati bir hal alıp daha fazla görünür ve hissedilir olacağı bir döneme giriyoruz. Bu aynı zamanda, toplumsal, iktisadi, siyasal ve ekolojik problemlerin giderek daha fazla iç içe geçip karşılıklı ilişkilerinin daha belirgin olduğu bir dönem. Ve hâlâ neoliberal politikalar dünyaya yön veriyor. Bu koşullarda oluşabilecek öjenik toplum tahayyülleri daha karmaşık öğeleri içerse de ağırlıklı olarak piyasanın ihtiyaçları tarafından belirleneceği benziyor. Evet 1930'ların "arı ırk" tartışmaları ve ırkı ıslah etme tahayyülleri yeniden ancak bu kez farklı ve muhtelif şekillerde su yüzüne çıkma potansiyeli taşıyor.

her türlü sosyal adaletsizliği, yoksulluğu, açlığı kısacası toplumla ve doğanın geri kalanıyla kurduğumuz ilişkilerle ilgili sorunların kaynağını genlerde buluruz.

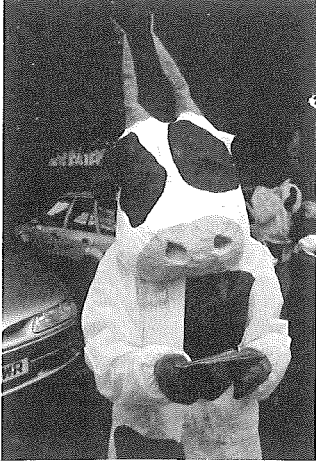
Yazgımız genlerimizde saklıdır. Utangaçlığımızdan, cesurluğumuza, topluluk

hemen ardından gelebilecektir: "Hatalı" genin "kesilip-değiştirilmesi". Bilgisayarınızda herhangi bir şeyi "kesip-yapıştırdığınız" gibi.

Örneğin suçlu davranışlar ile genetik özellikler arasında bir ilişki kurduğumuzda, eğitim fırsatı eşitsizliği, işsizlik, yoksulluk gibi insanı suça iten sosyoekonomik pek çok faktörü ve çevrenin etkisini ihmal edebiliriz. Böylelikle suça kaynaklık eden sosyal ve ekonomik sorunların üstesinden gelmek yerine insanlar "suça yatkın" olduğu savıyla, genetik olarak fişlenip tecrit edilebilir. Hatta bu, toplumu suçtan koruma ve daha "sağlıklı" bir nesil (siz bunu ırk olarak okuyun) yetiştirme gibi ulvî bir amaç olarak kolayca meşrulaştırılabilir. Çok uzağa gitmeye gerek yok, yakınlarda Bakırköy Belediye Başkanının Bakırköy'deki

sokak çocuklarını "Yassıada"ya kapatma projesini bir düşünün. Halk için "tehdit" oluşturdukları gerekçesiyle meşrulaştırılmaya çalışılan bu fikir, hümanist kesimlerce halkın güvenliği ve esenliği için olması gereken "insani" bir girişim olarak desteklenmişti. Böylece sokak çocuklarını ve sorunlarını ortaya çıkaran iktisadi ve sosyal nedenler irdelenmeyip bu nedenlere yönelik çözümler göz ardı edilebiliyor; toplumun daha güvenli ve huzurlu yaşamasının önündeki en büyük engel olarak sokak çocukları hedef gösteriliyor. Hal böyle olunca, yaşamımızın her alanındaki güvensizliğin ve huzursuzluğun müsebbibi sokak çocukları, "insani" kaygılarla ve güvenlik

11 Eylül saldırılarının ardından ABD'nin dünyayı ve Amerikan ulusunu koruma bahanesiyle "önleyici savaş" doktrinini bir düşünün. Bir de genetik olarak şiddete ve suça eğilimli olduğu savı ile insanların damgalanıp "önleyici tedbir"(8) kisvesi altında geliştirilebilecek toplumsal kontrol biçimlerini. Bush'un ve "neo-con"ların önleyici savaşı ile genetik mühendisliğinin ve biyoteknolojinin önleyici tedbirinin, insanlar ve toplumlar üzerinde kurabileceği egemenlik ilişkisinin benzerliği gün gibi açık değil mi?

gerekçesiyle, toplumsal yaşamdan izole edilip, "kapatılıyor".

Daha küresel bir örnek için, 11 Eylül saldırılarının ardından ABD'nin dünyayı ve Amerikan ulusunu koruma bahanesiyle "önleyici savaş" doktrinini bir düşünün. Bir de

genetik olarak şiddete ve suça eğilimli olduğu savı ile insanların damgalanıp "önleyici tedbir"⁽⁸⁾ kisvesi altında geliştirilebilecek toplumsal kontrol biçimlerini. Bush'un ve "neo-con"ların önleyici savaşı ile genetik mühendisliğinin ve biyoteknolojinin önleyici tedbirinin, insanlar ve toplumlar üzerinde kurabileceği egemenlik ilişkisinin benzerliği gün gibi açık değil mi?

Öte yandan biyoteknoloji ve genetik mühendisliği, tarımdaki uygulamalarıyla biyoçeşitliliği tehdit ettiği gibi sosyobiyojik yaklaşımıyla kültürel ve düşünsel çeşitliliği de tehdit etme potansiyeli taşır. Şöyle ki; bazı etnik ve ırksal grupların genetik ayırt edici özellikleri temel alınarak "özcü" bir yaklaşımla, kültürler ve toplumlar genetik olarak hiyerarşik bir sisteme tabi tutulabileceklerdir. Ve bazı kültürler ve toplumlar genetik dizinlerindeki "hatalar"dan dolayı, bu genetik hiyerarşinin alt sıralarında tanımlanabilecektir. Bu, aslında 1900'lerin başındaki ırkı ıslah etme düşüncelerinden beslenen faşizmin, bilimsel meşruluk kisvesiyle ve değişik veçhelerle yeniden tarih sahnesine çıkma olasılığını da kuvvetlendiriyor.

Ayrıca farklılıkların, düzeltilmesi gereken birer "hata" olarak algılandığı bir dünyada, farklı

² E. Balibar "farkçı ırkçılığı", "ırksız ırkçılık" olarak tanımlar: "baskın temanın biyolojik soyacekim değil, kültürel farklılıkların aşılamazlığı olduğu bir ırkçılık; ilk bakışta bazı grup ya da halkların diğerlerine üstünlüğünü değil, "sadece" sınırların kaldırılmasının sakıncasını, hayat tarzlarının ve geleneklerin bağdaşmazlığını savunan bir ırkçılık" olarak tanımlar. Bkz. E.Balibar, I.Wallerstein *İrk Ulus Sınıf*, çeviren Nazi Ökten, Metis Yayınları, 3. basım 2000.

kültürlerin ve yaşam biçimlerinin, farklı düşüncelerin, farklı cinsel tercihlerin hakim davranış kalıpları tarafından dışlanmasına zemin hazırlaması olasıdır. Bu yaklaşım, demokrasinin ve özgürlüğün temeli olan eşitsizlerin eşitliği ilkesini ve çeşitlilik içinde birlik düşüncesini yok eder; insanları ve kültürleri tek tipleştirme eğilimi taşır. Bu aynı zamanda farklı bir ırkçılık düşüncesini de meşrulaştırabilir; bir yandan farklı toplumları ve etnik yapıları "kabul" edip öte yandan kültürlerin birbirleriyle kaynaşmasını ve melezleşmesini reddederek çok kültürlülüğü bayraklaştırabilir. Bu tarz bir çok kültürlülük farklı kültürlerin ve yaşam biçimlerinin birbirlerine değmediği noktada aslında "farkçı ırkçılığı"² da bünyesinde taşır. Ta ki kapitalizmi tehdit etmediği sürece (9).

Bunun yanı sıra, gerek biyoteknolojiyi geliştirmek için gerekli sermaye birikimi, gerek kullanılan teknolojinin sofistike ve karmaşık yapısı, gerekse bu teknolojileri kontrol ve idare etmek için kullanılan yöntemler ve karar alma mekanizmaları dikkate alındığında, biyoteknolojinin ve genetik mühendisliğinin doğası gereği iktidarı öngörülemez derecede merkezileştirici karakteri olduğunu görürüz. Aslında bu boyutuyla, biyoteknoloji ve genetik mühendisliği nükleer enerji ve nükleer santraller ile benzerlik gösterir. Bu yüzden her ikisinin de en "gizli yüce milli çıkarlar" için kullanılması ve sistemin endüstriyel, askeri, bürokratik-teknokratik temellerini güçlendirerek, halklar ve doğa üzerindeki tahakkümünü potansiyelize ettiği (ve edebileceği) gözden kaçırılmamalıdır. Bu bağlamda düşünüldüğünde, biyoteknolojinin

Bugün dünya gıda sektörünün hemen hemen tamamı 5-6 ulusötesi şirketin hakimiyetindedir. Ulusötesi sermayenin baronları ile birlikte adı geçen "yaşam bilimi şirketleri" adeta teknokratik, bürokratik ve "bilimsel" bir elit zümre oluşturup tarımsal biyoteknolojiyi kontrol etmektedirler. Ne üreteceğimizden neler yeyip içeceğimize dek her şeye onlar karar veriyorlar.

insanların kendi yaşamlarına doğrudan katılabileceği toplumsal ilişkiler zemininin altını oyması kuvvetle muhtemeldir.

Tarımsal biyoteknolojiyi ve GDO'lu ürünleri ele alalım; bugün dünya gıda sektörünün hemen hemen tamamı 5-6 ulusötesi şirketin hakimiyetindedir. Ulusötesi sermayenin baronları ile birlikte adı geçen "yaşam bilimi şirketleri" adeta teknokratik, bürokratik ve "bilimsel" bir elit zümre oluşturup tarımsal biyoteknolojiyi kontrol etmektedirler. Ne üreteceğimizden neler yeyip içeceğimize dek her şeye onlar karar veriyorlar. Böylece evrensel bir insan hakkı olan sağlıklı, iyi ve yeterli beslenme hakkını ve gıda güvenliğini yok edip, gıda özgürlüğü üzerinde hakimiyet kuruyorlar. Bu aslında, Vandana Shiva'nın kelimelerini ödünç alırsak, tam anlamıyla bir "gıda diktatörlüğü"dür.(10)

Son söz yerine...

Biyoteknolojiyi sadece ileri bir teknoloji türü olarak algılamayıp onun ötesine bakmaya çalıştığımızda onu yaratan ve onun tarafından yaratılabilecek dünyaları görebiliriz.(11) Meseleyi bu açıdan ele aldığımızda, biyoteknolojiyi bir yaşam biçimi, yeni bir üretim aracı ve insanların kendileriyle ve doğanın geri kalanıyla kuracağı ilişkileri belirleyebilecek anti-demokratik bir ilişki ağı olarak da algılamak mümkün. Bugün 21.yy'ın şafağında, küresel neoliberal ilişkilerin yan ürünü olarak geliştirilen biyoteknoloji, insanları ve doğanın geri kalanını piyasanın ihtiyaçlarına göre yeniden tasarlamakta. Bunun yanında bugün biyoteknoloji ve genetik mühendisliği küresel kapitalizmin ve elit kesimin, toplumlari ve doğayı denetleme aracı olarak da kullanılmakta. Ayrıca biyosferdeki tüm canlıların hem kaynak hem de birer biyo-fabrika olarak algılanacağı, yani yaşamın külliyen iktisadileşebileceği bir dünya kurmak için uygun ortam oluşturabileceğini de akılda tutmak gerektiğini düşünüyorum.

O yüzden bugün biyoteknolojiye karşı çıkmak, yaşamın patentlenmesine karşı yaşamı yeniden ele geçirmeyi talep etmektir.

O yüzden bugün biyoteknolojiye karşı çıkmak, onu doğuran küresel neoliberal ilişkiler yanında her türlü tahakküm ve sömürü ilişkisine de karşı çıkmayı içermelidir.

O yüzden bugün biyoteknolojiye karşı çıkmak, insanların kendileriyle ve doğanın geri kalanıyla kuracağı ilişkileri daha özgürlükçü ve daha demokratik bir tarzda yeniden kurma çabasıdır.

Kaynakça

1. Jeremy Rifkin, *The Biotech Century: Harnessing the Gene and Remaking the World*, New York: Putnam, 1998, Türkçesi, "Biyoteknoloji Yüzyılı: Genlerden Yararlanma ve Dünyayı Yeniden Kurma", 1998, Evrim yayınları, s.21, (J.Rifkin'in kitabından çok yararlandığımı belirtmeliyim.)
2. Age, s.16
3. Chaia Heller, "Biyoteknoloji, Demokrasi ve Devrim", *Toplumsal Ekoloji*, Yaz 2005, Sayı 4.
4. Chaia Heller, "McDonald's, MTV ve Monsanto: Bilgisel Sermaye Çağında Biyoteknoloji Direnişi", *Toplumsal Ekoloji*, Güz 2002, sayı 2, s 108-117.
5. Brian Tokar, "Redesigning Life? Introduction: Challenging Biotechnology", http://www.social-ecology.org/article.php?story=20031202104649793_01.06.2004
6. Brian Tokar, "The World Bank and the "Next Green Revolution": Devastating IMF/World Bank sponsored environmental projects in the name of progress", *Z Magazin online*, April 2004 Volume 17 Number 4, <http://zmagazine.zmag.org/Apr2004/tokarpr0404.html>. (erişim tarihi, 15.12.2004)
7. Monsanto's Government Ties, <http://www.organicconsumers.org/monlink.html#whet>
8. Jeremy Rifkin, age, s. 183
9. E.Balimar, I.Wallerstein, Irk Ulus Sınıf, çeviren Nazlı Ökten, Metis Yayınları, 3.basım 2000.
10. Vandana Shiva, "Food Democracy v. Food Dictatorship: The politics of genetically modified food", *Z Magazin online*, April 2003, Volume 16 Number 4, <http://zmagazine.zmag.org/Apr2003/shiva0403.html> (erişim tarihi, 15.12.2004)
11. Teknolojilerin geliştirilme ve yaygınlaştırılma süreciyle toplumsal ilişkiler arasındaki diyalektik etkileşim için bkz. Reha Alpay, "Teknoloji: Nasıl Geliştirildi? Nasıl Geliştirilmeli?", *Toplumsal Ekoloji*, Güz 2002, sayı 2, s. 97-107